

University of Groningen

Reading the human body

Popovic, Mladen

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2006

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Popovic, M. (2006). *Reading the human body: Physiognomics and Astrology in the Dead Sea Scrolls and Hellenistic-Early Roman Period Judaism*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

NEDERLANDSE SAMENVATTING

Uitgangspunt van mijn onderzoek is een aantal teksten van de Dode-Zeerollen, gevonden nabij Qumran en daterend uit de periode omstreeks het begin van onze jaartelling, waarin beschrijvingen van het menselijk lichaam een belangrijke rol spelen.

Twee teksten onderscheiden zich: de Hebreeuwse tekst 4Q186 (*4QZodiacal Physiognomy*) en de Arameese tekst 4Q561 (*4QPhysiognomy ar*).¹ Het gaat om manuscripten die fysiognomisch en fysiognomisch-astrologisch van aard zijn. In de Grieks-Romeinse en Westerse traditie is de fysiognomiek de leer aangaande het uiterlijk van het menselijke lichaam en wat dat zegt over het innerlijke karakter van een persoon; het gaat daarbij om de ontcijfering of het begrijpen van iemands uiterlijk en wat dat zegt over het karakter. In de Babylonische traditie is het doel van de bestudering van het uiterlijk niet zozeer om kennen te vergaren over de persoonlijkheid van mensen maar veeleer over hun lot en toekomst. Naast de karakterduidende en toekomstvoorspellende mogelijkheden van de fysiognomiek werd het ongeveer 2000 jaar geleden ook mogelijk geacht om door middel van het lichaam te achterhalen wat het dierenriemteken van een individu was. Het is deze combinatie van fysiognomiek en astrologie die van groot belang is voor een goed begrip van de Hebreeuwse tekst *4QZodiacal Physiognomy*.

De twee manuscripten die centraal staan in deze dissertatie kunnen als technische teksten geïnclassificeerd worden. Ze zijn beknopt, opsommend van stijl, ze behoren tot het genre van catalogi en lijsten en vertonen grote overeenkomsten met soortgelijke teksten uit de Babylonische en Grieks-Romeinse wereld. Het doel van mijn onderzoek beperkt zich tot de reconstructie en interpretatie van deze twee lijsten, vanuit vergelijkend perspectief met fysiognomische en astrologische literatuur uit met name de Babylonische en Grieks-Romeinse culturen. Vooral *4QZodiacal Physiognomy* staat centraal, omdat hiervan de meeste tekst bewaard gebleven is en deze meer vragen oproept dan *4QPhysiognomy ar*. *4QZodiacal Physiognomy* zit vol raadselachtige woorden en begrippen, zoals de “tweede kolom,” een geest verdeeld tussen het “huis van licht” en het “huis van duisternis” en de astrologische terminologie “in de voet van *Stier*.”

Hoewel beide lijsten bij Qumran gevonden zijn, gaat het niet om composities die door de (veronderstelde) sektarische gemeenschap van Qumran zelf zijn geschreven. Net als manuscripten van de Hebreeuwse bijbel gaat het hier om niet-sektarische composities. Aangenomen kan worden dat deze fysiognomisch-astrologische literatuur een bredere circulatie kende in de toenmalige Joodse maatschappij dan alleen de sekte van Qumran. Zij bieden

¹ Andere teksten geven blijk van “fysiognomisch besef” en worden kort behandeld in Appendix II.

ons derhalve een waardevolle inkijk in de culturele uitwisseling van wetenschappelijke ideeën waaraan de Joden in Palestina deel hadden. De wederzijdse uitwisseling van fysiognomiek en astrologie tussen Mesopotamië, Griekenland en Egypte ging aan hen niet voorbij.

In Hoofdstuk Eén wordt een aantal meer algemene aspecten van de beide manuscripten besproken. Het hoofdstuk gaat onder andere in op de materiële reconstructie van de fragmenten (gedetailleerd commentaar is opgenomen in Appendix I), de datering van de handschriften en de inhoud.

Wat de datering betreft, op paleografische gronden is *4QPhysiognomy ar* (50-25 v.Chr., zogenaamd vroeg-Herodiaans) waarschijnlijk een iets ouder handschriftkopie dan *4QZodiacal Physiognomy* (30 v.Chr.-20 n.Chr., zogenaamd Herodiaans).

Het handschrift van de Hebreeuwse tekst *4QZodiacal Physiognomy* is zeer bijzonder. De tekst is niet geschreven van rechts naar links, zoals te doen gebruikelijk in het Hebreeuws, maar van links naar rechts. Er zijn wel voorbeelden van magische teksten, zowel Joodse als Griekse, waarin enkele woorden in omgekeerde volgorde geschreven zijn vanwege een magisch effect, maar *4QZodiacal Physiognomy* is het enige tot nu toe bekende voorbeeld van een gehele tekst in omgekeerde volgorde. Tegelijkertijd zijn er verschillende schriftsoorten gebruikt door de kopiist: naast het standaard kwadraatschrift, komen oud-Hebreeuwse, Griekse en cryptische tekens voor. In Hoofdstuk Vijf wordt nader ingegaan op mogelijke verklaringen voor deze opmerkelijke “codering.”

Wat de inhoud betreft van *4QZodiacal Physiognomy* gaan de meeste Qumranonderzoekers er vanuit dat het een voorbeeld is van astrologische divinatie en dat de verschillende secties in de lijst zijn gestructureerd volgens astrologische criteria; dit is echter niet het geval. Ter illustratie van een sectie in deze fysiognomisch-astrologische lijst geef ik 4Q186 1 ii:

1.]... onrein
2.] een steen van graniet
3.] een bli[nde (?)] man
4. (en) la]ng, ...[...]... geh[eim]e delen (?)
5. en zijn dijen zijn lang en slank, en zijn tenen zijn
6. slank en lang. En hij is van de tweede kolom.
7. De geest, die hij heeft in het huis van licht, is zes (eenheden), en drie (eenheden) in het huis van
8. duisternis. En dit is de horoscoop waaronder hij geboren was:
9. in de voet van *Stier*. Hij zal deemoedig zijn, en dit is zijn dier: *Stier*.

De astrologische informatie wordt pas vermeld na de fysiognomische beschrijvingen van het menselijk lichaam. Het lijkt erop dat de ingangen van

de lijst ook begonnen met deze beschrijvingen van het lichaam. De tekst is daarom eerder een voorbeeld van fysiognomische divinatie waarin op grond van lichamelijke kenmerken astrologische informatie te vinden is aangaande ideaaltypen van mensen, zoals hun horoscoop.

Dit laatste wordt bedoeld met het woord מולד. Echter, “horoscoop” heeft hier niet de moderne, meer algemene betekenis van constellatie van planeten op het moment van geboorte, maar de antieke Griekse, meer specifieke betekenis van dat deel van het dierenriemteken dat opkomt aan de oostelijke horizon op het moment van geboorte (de ascendant). *4QZodiacal Physiognomy* noemt geen enkele planeet, maar geeft alleen een verwijzing naar een bepaald onderdeel van het dierenriemteken, zoals “in de voet van *Stier*” in 4Q186 1 ii 9.

Een ander astrologisch begrip is wellicht de “tweede kolom,” waarvan in Hoofdstuk Eén verschillende interpretaties worden beoordeeld. De meest eenvoudige verklaring lijkt toch te zijn dat dit op de een of andere manier een verwijzing is naar het dierenriemteken *Stier* als het tweede teken van de dierenriem na *Ram*.

Ten slotte is er nog een element in de secties van *4QZodiacal Physiognomy* dat meestal wordt genegeerd door Qumranonderzoekers. De tekst spreekt van een granieten steen (אבן גניח) in 4Q186 1 ii 2. Opmerkelijk is dat deze twee woorden de enige zijn die in de voor het Hebreeuws normale volgorde van rechts naar links geschreven zijn. Het is aannemelijk dat *4QZodiacal Physiognomy* bepaalde stenen in verband bracht met de dierenriemtekens vanwege magisch-geneeskundige redenen, zoals in de Babylonische en Grieks-Romeinse astrologie. De magische werking van de steen lijkt gesuggereerd te worden door de schrijfwijze. Wellicht dat de normale schrijfwijze juist in deze tekst een magische betekenis heeft, zoals in magische teksten de enkele woorden die omgekeerd geschreven zijn.

Wat de inhoud betreft van *4QPhysiognomy ar*, op grond van de weinige fragmenten die over zijn, is deze lijst enkel fysiognomisch. De verschillende secties geven beschrijvingen van het lichaam van top tot teen. Er zijn schaarse aanwijzingen dat er voorspellingen gedaan worden over de beschreven types mensen, zoals in de Babylonische fysiognomiek. Daarnaast bevat een van de fragmenten mogelijk een verwijzing naar de geest, maar het is te zeer beschadigd om vast te stellen wat ermee wordt bedoeld.

Sommige geleerden beschouwen *4QZodiacal Physiognomy* en *4QPhysiognomy ar* als dezelfde compositie of tekst maar dan in verschillende talen; de ene in het Hebreeuws, de andere in het Aramees. De laatste tekst bevat echter geen astrologische elementen en de lichamelijke beschrijvingen zijn te algemeen van aard om een directe relatie tussen beide te bewijzen. Er is daarom geen aanleiding om beide teksten als dezelfde compo-

sitie te beschouwen. Het gaat om twee verschillende teksten; de ene fysiognomisch-astrologisch en de andere enkel fysiognomisch.

In Hoofdstuk Twee worden de achtergronden van de Babylonische en Grieks-Romeinse fysiognomische tradities besproken, waarbij aandacht gegeven wordt aan de verschillende soorten teksten, de schrijvers en geleerden achter deze literatuur, de verschillende principes van de fysiognomiek en de functies en culturele en sociale contexten ervan. Een aantal van deze aspecten keert terug in Hoofdstuk Vijf, terwijl in Hoofdstuk Twee vanuit vergelijkend perspectief wordt betoogd dat geen van de twee lijsten uit Qumran direct te herleiden is tot Babylonische of Grieks-Romeinse voorbeelden. Culturele invloed van buiten is aannemelijk, maar de richting waarvandaan is niet met zekerheid vast te stellen.

Hoewel door sommige geleerden beweerd is dat beide lijsten hun voorbeeld vinden in de Babylonische omenliteratuur, wordt de tekstuele overeenkomst overtroffen door de verschillen. Het is bijvoorbeeld onduidelijk in hoeverre Babylonische dan wel Grieks-Romeinse fysiognomische principes ten grondslag lagen aan de Qumran teksten. Het is duidelijk dat het lichaam werd beschouwd als *betekenend*, maar onduidelijk hoe de semiotische relatie beredeneerd werd tussen het aanwijzende en het aangewezen. De context van de voorspellingen in *4QPhysiognomy ar* is te fragmentarisch om hun relatie tot de lichamelijke beschrijvingen vast te stellen. In het geval van *4QZodiacal Physiognomy* lijkt het erop dat de verdeling van licht en duisternis gerelateerd is aan de lichamelijke beschrijvingen en wel op zo'n wijze dat meer delen licht een aantrekkelijkere verschijning impliceren en, omgekeerd, meer delen duisternis een minder aantrekkelijk uiterlijk.

Wat betreft de relatie tussen fysiognomiek en astrologie in *4QZodiacal Physiognomy*, een vergelijking met Babylonische en Grieks-Romeinse teksten waarin beide op elkaar betrokken worden, leert twee dingen: enerzijds is *4QZodiacal Physiognomy* bekend met de notie dat de dierenriemtekens invloed uitoefenen op de concrete vorm en verschijning van het menselijk lichaam, anderzijds, wordt deze relatie tekstueel anders uitgedrukt. *4QZodiacal Physiognomy* is niet astrologisch geordend, zoals bijvoorbeeld Griekse *zodiologia*. De redenatie achter de lijst in *4QZodiacal Physiognomy* is andersom: als de dierenriemtekens van invloed zijn op vorm en verschijning van het lichaam, dan kun je ook beredeneren wat het dierenriemteken van iemand is op grond van zijn lichamelijke kenmerken. Er is een aantal aanwijzingen in de Grieks-Romeinse literatuur die laten zien dat deze wijze van redeneren mogelijk werd geacht. Deze interpretatie doet meer recht aan de tekstuele structuur van de fysiognomische en astrologische elementen in *4QZodiacal Physiognomy* dan de traditionele interpretatie.

Hoofdstuk Drie gaat nader in op het astrologische kader van *4QZodiacal Physiognomy*. Tegen de achtergrond van Babylonische en Griekse astrologische tradities en concepten worden de interpretaties van verschillende Qum-rangeerden besproken en beoordeeld.

In navolging van Matthias Albani denk ik dat de sleutel tot het begrijpen van het astrologische kader ligt in de woorden “in de voet van *Stier*” in 4Q186 1 ii 9 (maar in het achterhalen van de astrologische achtergrond ga ik verder dan hij). Deze woorden zijn een aanduiding voor een bepaald deel van het dierenriemteken *Stier* en veronderstellen een verdeling van het teken. De tekens zijn twaalf symbolische, schematische secties van 30° van de ecliptica, dat is de baan die de zon volgt. We hebben te maken met een wereldbeeld waarin zon, maan en planeten om de aarde cirkelen. Een dierenriemteken staat niet ineens boven de horizon, maar doet er gemiddeld twee uur over voordat het helemaal verschenen is boven de oostelijke horizon (de precieze duur is afhankelijk van de breedtegraad waar de waarnemer zich bevindt). Dat betekent dat je voor een bepaald moment precies kunt vaststellen hoeveel van het teken zich al boven de horizon bevindt.

Dierenriemtekens kenden ook weer onderverdelingen in de antieke astrologische tradities, bijvoorbeeld in drie delen van 10° (decanen), twaalf delen van 2;30° (*dodecatemoria*) of zelfs nog kleiner. Daarnaast zijn er uit de oudheid verschillende lijsten overgeleverd van verdelingen van de dierenriemtekens volgens hun denkbeeldige lichamen. Zo is er het volgende voorbeeld van Rhetorius-Teukros voor *Stier*:

Van 1° tot 3° komt het hoofd op, van 4° tot 7° de hoorns, van 8° tot 10° de nek, van 11° tot 13° de borst, van 14° tot 18° de lendenen, van 19° tot 21° de heupen, van 22° tot 24° de voeten, van 25° tot 27° de staart, van 28° tot 30° de hoeven.

Het gaat hier om een verdeling van het dierenriemteken *Stier* in negen delen, maar in dezelfde lijst zijn andere tekens ook in zeven, acht, of tien delen verdeeld. Het getal negen is geen vaststaand element. Ook zijn er andere lijsten bekend waar de verdelingen weer anders zijn, bijvoorbeeld twaalf delen.

De achtergrond van deze traditie is eigenlijk een vermenging van twee astrologische noties: enerzijds de verdeling van het teken in twaalf delen (*dodecatemoria*), anderzijds het idee dat elk deel van het menselijk lichaam wordt beïnvloed door een bepaald dierenriemteken (*melothesia*). De verdeling in twaalf is niet altijd meer behouden en het idee van *melothesia* is getransformeerd waarbij het niet meer gaat om het menselijk lichaam maar om het lichaam van het dierenriemteken. In het geval van het teken *Stier* is duidelijk dat het om een denkbeeldig lichaam gaat, omdat dit teken als een half dier, zonder achterlichaam, wordt voorgesteld in de antieke astrologi-

sche tradities, terwijl in de hierboven genoemde lijst het gehele dier wordt voorgesteld.

Deze astrologische achtergrond kan verschillende elementen in *4QZodiacal Physiognomy* verklaren. In 4Q186 1 ii 8-9 staat dat de horoscoop waaronder een bepaald type geboren is “in de voet van *Stier*” was. De woorden “voet van *Stier*” verwijzen naar de ascendant, i.e. dat deel van het teken *Stier* dat op dat moment opkwam boven de oostelijke horizon, equivalent aan de voeten van *Stier* (22°-24°) in de Rhetorius-Teukroslijst. Dat betekent dat sommige delen boven de horizon stonden, terwijl andere zich nog daaronder bevonden.

Volgens de traditionele interpretatie gaat het bij de termen “huis van licht” en “huis van duisternis” om dualistische terminologie vanwege de woorden “licht” en “duisternis”; toch kan dat niet zomaar aangenomen worden. De combinatie met “huis” komt verder in geen enkele tekst uit Qumran voor (en ook niet ergens anders). Vanuit de astrologische achtergrond hier besproken is het aannemelijker dat deze woorden in eerste instantie verwijzen naar respectievelijk de delen boven en onder de horizon. Er zijn aanwijzingen in antieke teksten dat deze delen met respectievelijk licht en duisternis geassocieerd werden.

Dit alles betekent dat op grond van de horoscoop “in de voet van *Stier*” een verdeling van het dierenriemteken *Stier* tot stand komt waarbij zes delen van het teken boven de oostelijke horizon zijn opgekomen en zich in het “huis van licht” bevinden, terwijl drie delen nog onder de horizon zijn in het “huis van duisternis.” Deze interpretatie biedt een verklaring voor de totstandkoming van de getallen die gebruikt worden in 4Q186 1 ii 7-8 in combinatie met de woorden “in de voet van *Stier*.” Deze getallen zijn het gevolg van de verdeling van het teken op grond van de ascendant. Deze verdeling werd voorgesteld volgens de denkbeeldige lichamen van het teken. De oorspronkelijke tekst van *4QZodiacal Physiognomy* was waarschijnlijk zeer uitgebreid met secties voor elke onderverdeling van elk teken waarnaar de lezer geleid werd via de fysiognomische beschrijvingen. Een belangrijke consequentie van deze verklaring is dat de achtergrond van de tekst ligt in de Griekse astrologie, niet de Babylonische. In de Griekse astrologie is de ascendant van belang, maar in de Babylonische niet.

Hoofdstuk Vier is wederom beperkt tot een aspect van *4QZodiacal Physiognomy*. De getallen in het “huis van licht” en het “huis van duisternis” worden expliciet verbonden met het woord רוח. Van dit woord zijn verschillende interpretaties gegeven. Sommigen lezen dit woord als רוּחַ (“ruimte”), een verwijzing naar de delen van het dierenriemteken; deze verklaring is echter niet plausibel. Volgens de traditionele interpretatie moet רוּחַ gelezen worden als een verwijzing naar de menselijke geest. Hoewel de lezing רוּחַ

(“geest”) juist lijkt, is het maar de vraag of het de menselijke geest betreft. Naast een numeriek probleem dat onder andere als bezwaar hiertegen ingebracht wordt in dit hoofdstuk, is er het astrologische kader waardoor deze interpretatie onwaarschijnlijk is.

Indien de getallen een gevolg zijn van de opkomst van het dierenriemteken, dan is het niet aannemelijk dat het hier gaat om de menselijke geest. Mijn voorstel is om רוח hier op te vatten als een verwijzing naar de geest van het dierenriemteken. Gedurende de Hellenistische en vroeg-Romeinse periode (ca. 3de eeuw v.Chr.-1ste eeuw n.Chr.) heeft de betekenis van het woord רוח (“geest”) zich ontwikkeld en is het meerdere concepten gaan omvatten. In de Dode-Zeerollen wordt het onder andere gebruikt voor bovennatuurlijke geesten, demonen en engelen. Een zelfde soort semantisch veld is ook van toepassing op het Griekse woord πνεῦμα. Verschillende Joodse teksten uit deze periode laten zien dat engelen een kosmologische functie hadden en verantwoordelijk werden gehouden voor planeten en sterren. In het verlengde hiervan stel ik voor dat *4QZodiacal Physiognomy* bekend is met het idee dat ook de dierenriemtekens begeleid worden door geesten, of elk bezield zijn met een geest. Het *Testament van Salomo* laat zien dat specifiek het concept van dierenriemgeest (*zodiacal spirit*) ook bekend was in de oudheid. Deze tekst getuigt van de voorstelling dat geesten en demonen in de dierenriemtekens verbleven of er identiek mee waren.

De informatie die *4QZodiacal Physiognomy* biedt op grond van fysiognomische divinatie is de verdeling van de dierenriemgeest tussen licht en duisternis. Mensen werden geacht niet alleen een dierenriemteken te hebben op grond van het moment van geboorte, maar ook een daarmee verbonden geest. Vandaar dat de tekst stelt: “De geest, die hij heeft in het huis van licht, is zes (eenheden), en drie (eenheden) in het huis van duisternis” (4Q186 1 ii 7-8). De dierenriemgeest was van invloed op het welzijn van de persoon. De verdeling tussen het “huis van licht” en het “huis van duisternis” bood een indicatie van de natuur van een individu’s geest. Het verdere belang en de mogelijke toepassing van deze kennis komt aan bod in Hoofdstuk Vijf.

In Hoofdstuk Vijf wordt meer algemeen gevraagd naar de mogelijke functies, contexten en status die de fysiognomische en fysiognomisch-astrologische lijsten van Qumran gehad kunnen hebben, zowel binnen als buiten de sekte van Qumran. Het is echter van belang om voor ogen te houden dat onze mogelijkheden om een sociale werkelijkheid te reconstrueren door middel van deze teksten zijn beperkingen heeft. Niettemin zijn het zaken waarover redelijkerwijs gespeculeerd kan en moet worden.

Ik beargumenteer dat deze teksten voorbeelden zijn van oud-Joodse wetenschap en dat moderne onderscheidingen tussen wetenschap en pseudo-

wetenschap met betrekking tot fysiognomiek en astrologie niet bijdragen tot een beter begrip van zulke teksten in hun eigen tijd en context. Ten aanzien van *4QZodiacal Physiognomy* suggereer ik verder dat een idee van kosmische sympathie achter de combinatie van verschillende vormen van kennis (fysiognomiek, astrologie en [magisch-geneeskundige] stenen) zou kunnen liggen. Binnen een dergelijk wereldbeeld worden alle elementen binnen het universum als aan elkaar gerelateerd en op elkaar betrokken gezien. De verbanden die gelegd worden tussen types mensen en dierenriemgeesten getuigen van een interesse in kosmische zaken. De verwijzing naar de granieten steen is een andere aanwijzing voor een dergelijk “holistisch” denken.

Het is niet met zekerheid vast te stellen wat voor soort mensen zich bezighielden met de kennis vervat in deze lijsten. Rekening houdend met de kennisoverdracht van en onderwijs in astrologie en fysiognomiek in de Babylonische en Grieks-Romeinse culturen, lijkt het aannemelijkst dat degenen die in Palestina geïnteresseerd waren in teksten als *4QZodiacal Physiognomy* en *4QPhysiognomy ar* behoorden tot de hoogopgeleiden van de maatschappij. Zowel priesterlijke als seculiere schrijvers of wetenschappers kunnen verantwoordelijk zijn geweest voor de overlevering en verspreiding van fysiognomische en astrologische kennis gedurende de Hellenistisch en vroeg-Romeinse periode. Het lijkt verder aannemelijk dat deze kennis is opgedaan in interactie met andere omringende culturen. *4QPhysiognomy ar* heeft mogelijk een Babylonische achtergrond, hoewel een Griekse niet uit te sluiten valt. *4QZodiacal Physiognomy* heeft vanwege het astrologische kader een Griekse achtergrond, wellicht meer specifiek een Grieks-Egyptische.

Ten opzichte van andere oud-Joodse wetenschappelijke interesses zoals die naar voren komen in *1 Henoah* en lijsten van geopenbaarde dingen in apocalyptische literatuur, bieden de fysiognomische en fysiognomisch-astrologische lijsten uit Qumran twee belangrijke inzichten. Ten eerste, het gevaar van een anachronisme onderkend, zijn de twee lijsten niet geplaatst in een religieus kader van goddelijk oordeel en vergelding zoals in de apocalyptische literatuur. Ten tweede, tonen ze aan dat Joden in Palestina toentertijd niet alleen geïnteresseerd waren in “gedateerde” wetenschap zoals gesteld is voor de astronomische kennis in het *Astronomische Boek van 1 Henoah*, maar ook in meer contemporaine astrologische kennis.

Astrologie was in de oudheid ook een controversiële wetenschap; bekritiseerd door de een, geaccepteerd door de ander. Het is niet mogelijk om te spreken over één positie van hét Jodendom ten opzichte van de astrologie. Teksten als *4QZodiacal Physiognomy*, maar ook een Arameese astrologische tekst als 4Q318 (*4QZodiology and Brontology ar*), reflecteren een Joodse interesse in astrologische kennis. Ondanks de controversiële status van astrologie is het vertekenend om bepaalde kritische passages uit teksten

als *Jubileën* aan te halen en te stellen dat leden van de gemeenschap van Qumran niet werkelijk geïnteresseerd waren in deze zaken. Het is eenvoudiger en aannemelijker om de aanwezigheid van deze teksten temidden van de Dode-Zeerollen positief te duiden.

In het verlengde hiervan wordt in dit hoofdstuk betoogd dat de manier van schrijven van het manuscript van *4QZodiacal Physiognomy* een teken is van de hoge status die toegekend werd aan de inhoud van de tekst. Het gebruik van deze schrijftechnieken – omgekeerd schrijven en gemengde schriftsoorten – kan beschouwd worden als een tactiek om de toegang tot en de beschikbaarheid van de geleerde kennis in de tekst te beperken tot diegenen die over voldoende geleerdheid en kennis beschikten om de materie te begrijpen.

Ten slotte, en rekening houdend met het feit dat de twee lijsten enkel en alleen gelezen kunnen zijn als speculatieve, wetenschappelijke geleerdheid zonder enige praktische toepassing, worden in Hoofdstuk Vijf voorstellen gedaan voor een meer praktische functie in verschillende contexten. De voorspellingen in *4QPhysiognomy ar* zouden gebruikt kunnen zijn in een of andere divinatoire praktijk, zoals in Babylonië, maar dit blijft onduidelijk. De informatie geboden in *4QZodiacal Physiognomy* over de natuur van dierenriemgeesten verdeeld tussen licht en duisternis kan een diagnostische functie gehad hebben, zowel binnen als buiten de Qumran gemeenschap, om de kwalijke of minder kwalijke aard van deze geesten voor mensen te duiden. Dierenriemgeesten waren potentieel gevaarlijke wezens die een schadelijke invloed op mensen konden hebben. In het algemeen kan de kennis in *4QZodiacal Physiognomy* gebruikt zijn binnen een magisch-geneeskundige context. Een astroloog of arts kon via een fysiognomische beoordeling van iemand achterhalen wat de aard was van de dierenriemgeest die hem lastig viel en welke maatregelen genomen moesten worden ter genezing, zoals beschermende of magisch-geneeskundige stenen. In de sektarische context van Qumran kan deze kennis gebruikt zijn om controle uit te oefenen over de toelating van nieuwe leden tot de gemeenschap (dit gebruik van de fysiognomiek wordt bijvoorbeeld ook toegeschreven aan Pythagoras of Joodse Merkavah mystici uit de Middeleeuwen), als onderdeel van de strijd van de groep tegen de boze geesten van Belial en de zonen van de duisternis. Mensen met een te duistere, en daarom potentieel te gevaarlijke, dierenriemgeest moesten buiten de groep gehouden worden, omdat via hen ook andere leden bedreigd konden worden.